

“ความรุนแรงในครอบครัว” เรื่องที่ไม่ควรปล่อยผ่าน*

นางสาวภคมน นาทเสวี**

ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) เป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในภาพรวม เดิมความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีขอบเขตในเชิงพื้นที่ที่จำกัดเฉพาะบุคคลในครอบครัวหรือในครัวเรือนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันปัญหาดังกล่าวได้มีการขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง โดยอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งยังไม่ได้เกิดผลกระทบภายในประเทศไทยเท่านั้น แต่อาจนำไปสู่ปัญหาสำคัญในระดับโลกได้ เนื่องจากสถาบันครอบครัวถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของมวลมนุษยชาติ เป็นสถาบันที่กำหนดโครงสร้างต่าง ๆ ทางสังคมและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความรุนแรงในครอบครัวเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของสถาบันครอบครัวได้ โดยปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนและมีความเชื่อมโยงกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งอาจนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมมากมาย ทั้งที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวโดยตรง เช่น การใช้ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส การทารุณกรรมเด็ก การทารุณกรรมผู้สูงอายุ โดยปัญหาดังกล่าวอาจนำไปสู่ปัญหาทางสังคมได้ เช่น กรณีเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่บิดามารดาใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายกัน เป็นเหตุให้เด็กมีสภาวะทางอารมณ์ที่ไม่มั่นคง บางครั้งอาจหันไปพึ่งพยาเสพติด รวมทั้งการจดจำพฤติกรรมของบิดามารดาที่มีการใช้ความรุนแรงกัน เมื่อเติบโตขึ้นจึงมีการนำพฤติกรรมเช่นนั้นไปใช้กับคู่สมรสของตน อันเป็นการสร้างวงจรเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในวนเวียนอยู่ในสังคม บางครั้งอาจมีอิทธิพลพอที่จะทำให้เกิดค่านิยมที่ไม่เหมาะสม และอาจเป็นอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน ที่อาจพัฒนาไปสู่ปัญหาอาชญากรรมร้ายแรงในอนาคตได้

*บทความนี้เป็นความเห็นทางวิชาการของผู้เขียน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย

** นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ กองกฎหมายสวัสดิการสังคม (ฝ่ายกฎหมายสวัสดิการสังคม) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (มีนาคม ๒๕๖๘)

จากรายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงในครอบครัว ประจำปี ๒๕๖๓ และปี ๒๕๖๔^๑ รวมทั้งปี ๒๕๖๕^๒ ที่จัดทำขึ้นโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งดำเนินการตามมาตรา ๑๗^๓ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ พบว่าในปี ๒๕๖๓ และปี ๒๕๖๔ สถานการณ์ด้านความรุนแรงในครอบครัวมีสถิติที่ค่อนข้างสูงมาก เนื่องจากในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ รัฐบาลจำเป็นต้องประกาศมาตรการปิดเมือง (Lockdown) เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ประกอบกับความหวาดกลัวอันตรายจากเชื้อโรคที่มีการคร่าชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมาก ทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่กล้าเดินทางออกนอกบ้านโดยไม่จำเป็น จำต้องอาศัยอยู่รวมกันภายในบ้าน เมื่ออยู่กันไปนาน ๆ เข้าย่อมเกิดความขัดแย้ง การกระทบกระทั่ง และเมื่อรวมกับความตึงเครียดที่เกิดขึ้นจากความหวาดกลัวอันตรายจากโรคร้าย จึงนำมาซึ่งการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ทำให้ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวของปี ๒๕๖๓ และปี ๒๕๖๔ มีตัวเลขที่ค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญ แต่ในช่วงปี ๒๕๖๕ ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มที่จะลดลง เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ เริ่มคลี่คลาย และจากข้อมูลสถิติเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าว พบว่า ส่วนใหญ่เพศชายเป็นฝ่ายกระทำ ความรุนแรง ในขณะที่เพศหญิงเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำ รองลงมาคือเด็ก โดยผู้กระทำและผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ในรูปแบบของสามีภรรยา สำหรับลักษณะของการกระทำ ความรุนแรงที่มีเรื่องร้องเรียนเป็นจำนวนมากที่สุด คือ การทำร้ายร่างกาย รองลงมาคือการกระทำ ความรุนแรงทางวาจา ได้แก่ การดูต่ำ การดูถูก การใช้วาจาหยาบคาย ตะคอก ประจาน ข่มขู่ บังคับ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการละเลยและการทอดทิ้ง สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุดเป็นปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น การทะเลาะวิวาท การหึงหวง การใช้กำลังประทุษร้าย และมีอีกปัจจัยหนึ่งที่เกิดความรุนแรงในครอบครัวรองลงมา คือ สุราและยาเสพติด ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้านของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำเอง จึงอาจปฏิเสธไม่ได้ว่า “บ้าน” เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยแท้จริง

^๑มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖ เรื่อง รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ประจำปี ๒๕๖๓ และปี ๒๕๖๔

^๒มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๗ เรื่อง รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ประจำปี ๒๕๖๕

^๓มาตรา ๑๗ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดทำรายงานประจำปี แสดงจำนวนคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว จำนวนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ และจำนวนการละเมิดคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ของพนักงานเจ้าหน้าที่และศาล และจำนวนการยอมความ และรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาเพื่อทราบปีละครั้ง

๑. ความหมายของ “ความรุนแรงในครอบครัว”

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว”^๔ ไว้ว่าเป็นรูปแบบพฤติกรรมในความสัมพันธ์ใด ๆ ที่ใช้เพื่อให้ได้มาหรือรักษาอำนาจและการควบคุมเหนือคู่รัก (an intimate partner) การทารุณกรรม คือ การกระทำทางร่างกาย ทางเพศ ทางอารมณ์ ทางเศรษฐกิจ หรือทางจิตวิทยา หรือการกระทำที่มีลักษณะเป็นการขู่ขู่เพื่อทำให้เกิดอิทธิพลต่อบุคคลอื่น รวมถึงพฤติกรรมใด ๆ ที่ทำให้ผู้อื่นหวาดกลัว ข่มขู่ สร้างความหวาดกลัว หลอกลวง ทำร้าย ทำให้ผู้อื่นอับอาย ต่ำหนิ ทำร้ายหรือทำร้ายผู้อื่น การทารุณกรรมในครอบครัวสามารถเกิดขึ้นกับใครก็ได้ ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติ อายุ ทัศนคติทางเพศ ศาสนา หรือเพศใดก็ตาม อาจเกิดขึ้นได้ในความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นคู่สมรส บุคคลที่อยู่ด้วยกันฉันท์คู่สมรส หรือบุคคลที่คบหาดูใจกัน ความรุนแรงในครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อบุคคลแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม และระดับการศึกษา นอกจากนี้ มติสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติได้มีการประกาศปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี^๕ โดยกำหนดให้คำว่า “ความรุนแรงต่อสตรี” หมายถึง พฤติกรรมความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ที่สามารถส่งผลกระทบหรือมีแนวโน้มที่อาจส่งผลกระทบให้เกิดอันตรายหรือเกิดความทุกข์ทรมานต่อร่างกาย เพศ หรือจิตใจของสตรี รวมถึงการข่มขู่ว่าจะกระทำการดังกล่าว การบีบบังคับ หรือการลดทอนเสรีภาพโดยผลการไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นการทั่วไปหรือเกิดขึ้นในชีวิตส่วนตัว ก็ตาม

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความรุนแรง” (violence) ไว้ว่าเป็นการกระทำโดยเจตนาใช้กำลังทางกายภาพ ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อกลุ่มบุคคลหรือชุมชน เพื่อข่มขู่ให้ผู้ถูกกระทำดังกล่าวทำตามความต้องการของผู้กระทำ และมีความเป็นไปได้สูงที่จะก่อให้เกิดการบาดเจ็บ การเสียชีวิต และการทำร้ายจิตใจ ตลอดจนการยับยั้งหรือทำให้การเจริญเติบโตของบุคคลเกิดความผิดปกติ รวมทั้งการปิดกั้นหรือริดรอนสิทธิบางประการ

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

^๔United Nations, “Covid-19 Response” < <https://www.un.org/en/coronavirus/what-is-domestic-abuse> > สืบค้นเมื่อ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘.

^๕United Nations. Declaration on the elimination of violence against women. New York : UN, 1993.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใด ๆ ที่บุคคลในครอบครัวได้กระทำต่อกันโดยเจตนาให้เกิดหรือในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ สุขภาพ เสรีภาพ หรือชื่อเสียง ของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ

กล่าวโดยสรุปก็คือ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ผู้กระทำต้องมีการจงใจแสดงให้ปรากฏออกมา ซึ่งอาจเกิดได้ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย ทางเพศ ทางวาจา หรือทางอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างอำนาจในการควบคุมให้อยู่เหนือบุคคลอื่น โดยอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อกายภาพ อารมณ์ความรู้สึก เศรษฐกิจ สังคม หรือจิตวิทยาต่อบุคคลในครอบครัว

๒. การแบ่งประเภทและลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว

๒.๑ ประเภทของความรุนแรง

องค์การอนามัยโลกได้มีการจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรป้องกันความรุนแรง (Violence Prevention Alliance (VPA))^๖ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ จากภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งในระดับชุมชน ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ที่มีการรวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์และแนวทางในการป้องกันความรุนแรง ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาคือเป็นต้นเหตุของความรุนแรง รวมทั้งฟื้นฟูเยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงด้วย ซึ่งองค์การอนามัยโลกโดยกลุ่มพันธมิตรป้องกันความรุนแรงได้แบ่งประเภทของความรุนแรงออกเป็น ๓ ประเภท^๗ ได้แก่

(๑) ความรุนแรงที่เกิดจากตนเองและได้กระทำต่อตนเอง (Self-directed Violence) เช่น พฤติกรรมการทำร้ายร่างกายตนเอง การฆ่าตัวตาย

(๒) ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal Violence) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ความรุนแรงในครอบครัว เช่น การทารุณกรรมเด็ก การใช้ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส การทารุณกรรมผู้สูงอายุ และความรุนแรงในชุมชน เช่น การทำร้ายคนแปลกหน้าในชุมชน ความรุนแรงในสถานที่ทำงาน ความรุนแรงในสถานศึกษา

(๓) ความรุนแรงโดยรวม (Collective Violence) เป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนที่มีขนาดใหญ่ ได้แก่ ความรุนแรงทางสังคม ความรุนแรงทางการเมือง และความรุนแรงทางเศรษฐกิจ

^๖ World Health Organization (WHO), “The Violence Prevention Alliance” <<https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/about>> สืบค้นเมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๘.

^๗ World Health Organization (WHO), “The VPA Approach” <<https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>> สืบค้นเมื่อ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๘.

๒.๒ ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว

ในอดีตความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการกระทำด้วยความรุนแรงทางกายภาพ (Physical Abuse) โดยการใช้กำลัง (Force) การข่มขู่ (Coercion) หรือการคุกคาม (Threat) อันมีลักษณะเป็นการกระทำทางกายภาพต่อร่างกายของบุคคล เพื่อให้บุคคลในครอบครัวเกิดความหวาดกลัวต้องยอมจำนน ในระยะเริ่มแรก มนุษย์มีการใช้กำลังทางกายภาพกระทำด้วยความรุนแรงต่อร่างกายของบุคคลอีกฝ่าย เช่น การใช้กำลังทำร้ายร่างกาย การทำร้ายร่างกายโดยใช้อาวุธ การทำลายสิ่งของ การร้ายสัตว์เลี้ยง ต่อมามนุษย์มีการเรียนรู้ที่จะลดการใช้กำลังทางกายภาพของผู้กระทำมากขึ้น จึงมีการทำให้บุคคลในครอบครัวขาดสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การปล่อยให้อดอาหาร การทำให้ขาดการพักผ่อน การไม่รักษาอาการเจ็บป่วย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้มักเกิดขึ้นซ้ำ ๆ เพื่อเป็นการรักษาฐานอำนาจในการควบคุมให้อยู่เหนือบุคคลอื่นในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีคู่สมรสจะมีรูปแบบของการกระทำความรุนแรงทางเพศ (Sexual Abuse) เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การข่มขืน การทำชำเรา การล่วงละเมิดทางเพศ การบังคับให้มีการค้าประเวณี ซึ่งความรุนแรงต่อร่างกายมีโอกาสนำไปสู่การกระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาได้หลายลักษณะ เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ภายหลังจากที่มนุษย์ได้มีการสร้างกฎหมายหรือกฎกติกาทางสังคม เพื่อใช้ในการควบคุมการกระทำด้วยความรุนแรง ทำให้มนุษย์ได้มีการพัฒนารูปแบบของการกระทำด้วยความรุนแรงทางกายภาพให้มีความแยบยล เพื่อไม่ให้เกิดผลของการกระทำเป็นที่ประจักษ์ชัด เช่น การทำร้ายร่างกายโดยไม่ปรากฏบาดแผลภายนอก ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงมาตรการลงโทษตามกฎหมายหรือกฎกติกาที่มนุษย์สร้างขึ้น

ต่อมามนุษย์ได้เรียนรู้ที่จะใช้คำพูดด้วยวาจาทำร้ายกัน แม้ว่าการใช้วาจาไม่น่าจะทำให้เกิดผลกระทบต่อร่างกายได้ แต่การใช้วาจาสามารถเชือดเฉือนและทำร้ายจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการดูต่ำด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย การใช้คำพูดที่รุนแรง การตะโกนใส่กันด้วยเสียงอันดัง การข่มขู่อาฆาตมาดร้าย การดูหมิ่นเหยียดหยาม พฤติกรรมเหล่านี้มีลักษณะเป็นการกระทำด้วยความรุนแรงทางวาจา (Verbal Abuse) ซึ่งความรุนแรงทางวาจาสามารถส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงและสามารถสร้างอันตรายได้อย่างเหนือความคาดคิด จากเดิมที่อาจเป็นการใช้วาจาในเชิงลบ เช่น การใช้ถ้อยคำที่รุนแรง เสียงดัง หรือหยาบคาย ต่อมาได้มีการพัฒนาไปสู่การใช้วาจาทั่วไปหรืออาจเป็นในเชิงบวกด้วยซ้ำ แต่ผลของการกระทำกลับส่งผลกระทบต่อด้านอารมณ์ความรู้สึก อันนำไปสู่การกระทำด้วยความรุนแรงทางอารมณ์ (Emotional Abuse) แม้คำพูดอาจจะไม่มีความรุนแรง แต่อาจสร้างรอยแผลให้เกิดขึ้นภายในจิตใจให้แก่ผู้ฟังได้ เช่น การพูดประชดประชัน การใช้ถ้อยคำเหน็บแนม การวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความรุนแรง การใช้คำพูดที่ทำให้เกิดความอับอาย (Bullying) การใช้วาจาควบคุมทางจิตใจ (Psychological Manipulation) การใช้วาจาควบคุมความคิดเพื่อบิดเบือนความเป็นจริงหรือการปั่นหัว (Gaslighting) รวมทั้งกรณีที่ไม่ได้ใช้คำพูดกับบุคคลที่เป็นคู่กรณีโดยตรง แต่เป็นการหมิ่นประมาทหรือการสร้างข่าวลือที่ทำให้บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบเกิดความ

เสื่อมเสียเกียรติยศ ซึ่งการกระทำด้วยความรุนแรงทางวาจาอาจส่งผลกระทบต่อร่างกายได้ แม้ว่าการใช้คำพูดนั้นไม่ได้เป็นการกระทำด้วยความรุนแรงต่อร่างกายโดยตรง แต่ผลของการกระทำอาจกระทบต่อจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึก เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงทางวาจารู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ทำลายความเชื่อมั่นในตนเอง สร้างความอับอาย หรือทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกผิดอยู่ตลอดเวลา จนอาจนำไปสู่การทำลายชีวิตตนเองได้

ในยุคปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าเงินเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต จึงก่อให้เกิดการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า การกระทำด้วยความรุนแรงทางการเงิน (Financial Abuse) เป็นการพยายามทำให้ผู้ถูกกระทำต้องพึ่งพาทางการเงิน การเงินของผู้กระทำ ซึ่งมักจะอยู่ในรูปแบบของการทำให้ผู้ถูกกระทำสูญเสียอิสระภาพทางการเงิน โดยการควบคุมหรือจำกัดการใช้จ่ายเงินในหลายรูปแบบ เช่น การบังคับเก็บเงินอย่างเคร่งครัด จนเกินสมควร การห้ามไม่ให้ออกจากบ้านไปทำงานหารายได้ การบังคับให้นำเงินที่หามาได้มาให้ผู้กระทำทั้งหมด การปฏิเสธการส่งเสียเลี้ยงดูบุตร หรือแม้แต่การไม่ให้เงินค่าขนมบุตรไปโรงเรียน ซึ่งในสังคมยุคปัจจุบันการกระทำด้วยความรุนแรงทางการเงินกำลังเป็นประเด็นสำคัญที่น่าจับตามอง เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นปัจจัยส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวยังคงดำรงอยู่ได้ ในขณะเดียวกันการกระทำดังกล่าว หากทวีความรุนแรงขึ้นจนสามารถส่งผลกระทบต่อจิตใจอย่างรุนแรง จึงถือได้ว่าเป็นการกระทำด้วยความรุนแรงทางอารมณ์ (Emotional Abuse)อีกรูปแบบหนึ่ง ที่อาจนำไปสู่ปัญหาทางสุขภาพจิต และอาจนำมาซึ่งการเกิดการกระทำด้วยความรุนแรงทางวาจา รวมทั้งการกระทำด้วยความรุนแรงต่อร่างกายได้

ความรุนแรงในครอบครัวนี้สามารถเกิดขึ้นได้กับความสัมพันธ์ในครอบครัวหลากหลายรูปแบบ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสเท่านั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบิดาหรือมารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างปู่ย่าตายายกับหลาน ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง และมีการขยายขอบเขตไปยังความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครัวเรือน เช่น ลุง ป้า น้า อา รวมทั้งอาจครอบคลุมถึงบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัวหรือไม่ได้เป็นบุคคลในครัวเรือน แต่อาจเป็นบุคคลอื่นที่มีความจำเป็นเกี่ยวข้องกับครอบครัวที่เป็นต้นเหตุแห่งการเกิดความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากสังคมไทยส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย (Extended Family) ที่นอกจากจะประกอบด้วยบิดา มารดา และบุตรแล้ว ยังอาจมีปู่ ย่า ตา ยาย และอาจรวมไปถึงญาติคนอื่นที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน เช่น ลุง ป้า น้า อา หลาน

จากการศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัว พบว่า ปัญหาดังกล่าวมีรูปแบบของการกระทำแบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน โดยจะวนเวียนเป็นวัฏจักรหรือที่รู้จักกันในนามของ “Cycle of Abuse” โดย Lenore E. Walker นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ที่ได้ศึกษารูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวพบว่ามีรูปแบบเป็นวงจรที่ค่อนข้างแน่นอน อันเป็นที่มาของทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว The Cycle of Violence Theory โดย Lenore E.

Walker ได้จำลองรูปแบบวงจรการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๆ ๔ ขั้นตอน^๔ คือ

(๑) การเกิดความตึงเครียด (Tension Building) โดยความตึงเครียดมักเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัญหาชีวิตคู่ ความเจ็บป่วย ความเข้าใจผิด ปัญหาทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งในครอบครัว การว่างงาน ปัญหาเหล่านี้จะสร้างความกดดันให้กับผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากปัจจัยเพียงอย่างเดียวหรือหลายอย่างประกอบกันก็ได้

(๒) การเกิดเหตุการณ์การกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว (Incident) เมื่อผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวได้รับความกดดันสะสมมากขึ้น จนถึงจุดหนึ่งซึ่งผู้กระทำไม่อาจอดทนเก็บปัญหาต่าง ๆ ไว้ที่ตนเพียงลำพังต่อไปได้ จึงมีการระบายออกในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือการกระทำ ความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว

(๓) การกลับมาคืนดีกัน (Reconciliation) หลังจากที่ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวได้ลงมือกระทำแล้ว สิ่งก็ตามมาคือผู้กระทำมักจะสำนึกผิดหรืออาจกลัวผลของการกระทำ เช่น กลัวว่าผู้ถูกกระทำจะแจ้งความดำเนินคดีตน จึงพยายามขอโทษหรือพยายามลดการกระทำของตนลง โดยมักจะทำควบคู่กับการแสดงความรัก หรือสัญญาว่าจะเปลี่ยนแปลง หรือสัญญาว่าจะไม่กระทำอีก

(๔) ความสงบ (Calm) ภายหลังจากที่มีการสำนึกผิดและขอโทษแล้ว ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมักมีความพยายามแก้ไขสถานการณ์ในครอบครัว โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามให้เกิดขึ้นในครอบครัวเพื่อให้ดูเป็น “ครอบครัวสุขสันต์” ในระยะนี้บรรยากาศในครอบครัวจึงมีความชื่นมื่น มีความสงบ และมีสันติ

แต่จากการศึกษาของ Lenore E. Walker พบว่า สภาวะความสงบ (Calm) มักจะไม่ค่อยมีเสถียรภาพ Cycle of Abuse มักจะมีการวนกลับไปที่เกิดความตึงเครียดขึ้นอีก ไม่ว่าความตึงเครียดในครั้งหลังจะเหตุปัจจัยมาจากเรื่องเดิมหรืออาจมีเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นใหม่ได้ แต่พฤติกรรมการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว (Incident) จะวนเวียนกลับมาเกิดขึ้นได้อีกไม่รู้จบ อีกทั้งอาจมีแนวโน้มสร้างความเสียหายรุนแรงขึ้นได้ Cycle of Abuse นี้มักจะเกิดขึ้นได้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า สร้างกับดักทางจิตวิทยาให้กับเหยื่อผู้ถูกกระทำ โดยเฉพาะในสังคมไทยจะมีการให้อภัยกันเป็นประจำสม่ำเสมอ ซึ่งอาจเรียกได้ว่า “ไม่รู้จักเข็ด” ดังนั้น แบบจำลองของ Lenore E. Walker สามารถอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะไม่พยายามนำตนออกจากความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้ ความรุนแรงในครอบครัวนี้ได้

^๔นภาพร ฉายตระกูล, “กลุ่มอาการของผู้หญิงที่ถูกทำร้ายกับความรับผิดชอบทางอาญา” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๕๘) ๑๐ – ๑๓.

๓. กฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยในปัจจุบัน

ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ทั้งที่เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศูนย์ครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบและทุกสถานการณ์ โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะความรุนแรงในครอบครัวเท่านั้น เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับต่างมีวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่แตกต่างกันไป ขึ้นกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย รวมทั้งมีโครงสร้างในการบริหารจัดการและหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการกฎหมายแต่ละฉบับที่แตกต่างกัน

๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

โดยที่มาตรา ๒๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงต่างมีสิทธิเท่าเทียมกัน สำหรับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล อันมีเหตุมาจากความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุดังกล่าวจะกระทำมิได้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่รัฐมีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการใด ๆ เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส แม้มาตรการดังกล่าวอาจเป็นมาตรการที่อาจก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรมกับผู้ได้รับผลกระทบจากมาตรการดังกล่าวก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยไม่ถือว่ามาตรการในลักษณะที่ว่ามานี้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจากบทบัญญัติของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่ค่อนข้างมีความเปราะบาง แต่อาจจะมีบางท่านโต้แย้งว่ามีสตรีและผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ค่อนข้างดี มีการศึกษาสูง อยู่ในระดับเศรษฐกิจ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีสตรีและผู้สูงอายุในประเทศไทยอีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่ยังจัดอยู่ในกลุ่มเปราะบางที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จำต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลอื่นในการดำรงชีพ ทำให้กลุ่มเปราะบางเหล่านี้ถูกเอารัดเอาเปรียบและได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมได้ รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการให้ความคุ้มครองกับบุคคลเหล่านี้

๓.๒ ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการปกป้องสังคม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย โดยมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้การกระทำ

หรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิดนั้น ซึ่งการลงโทษทางอาญามีวัตถุประสงค์หลายประการ ได้แก่ วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ซึ่งกระทำความผิด และได้รับโทษกลับตัวเป็นคนดี วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่นไม่ให้กระทำการเช่นเดียวกัน วัตถุประสงค์เพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมชั่วคราว อันเป็นการปกป้องสังคมให้พ้นจากภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำความผิด และวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นให้แก่สังคม ชุมชน และผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้น ๆ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติหลายมาตราที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง แต่เป็นการบังคับใช้กับความรุนแรงเป็นการทั่วไป โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะความรุนแรงในครอบครัวเท่านั้น แต่สามารถนำมาเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้ โดยขึ้นกับลักษณะของการกระทำ หากเข้าข่ายเป็นความผิดตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ ผู้กระทำความผิดย่อมมีความผิดและต้องรับโทษสำหรับการกระทำที่ตนได้กระทำให้ขึ้น ทั้งนี้ ตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้

ในกรณีการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หากมีลักษณะเป็นการกระทำทางกายภาพต่อร่างกายของบุคคลในครอบครัว ซึ่งอาจจะเป็นการใช้กำลัง การข่มขู่ หรือการคุกคาม หากผลของการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายของผู้ถูกระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัว ผู้กระทำความผิดย่อมมีความผิดตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ เช่น หากผู้กระทำความผิดทำร้ายผู้ถูกระทำความผิดจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ ย่อมเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามมาตรา ๒๕๕ หากการกระทำดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำความผิดได้รับอันตรายสาหัส เช่น เสียแขน ขา มือ นิ้ว หรืออวัยวะอื่นใด ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บเรื้อรัง ซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต หน้่าเสียโฉมอย่างติดตัว ย่อมมีความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำความผิดได้รับอันตรายสาหัสตามมาตรา ๒๕๗ หากผู้กระทำความผิดเจตนากระทำความผิดให้ผู้ถูกระทำความผิดทั้งลูกย่อมความผิดตามมาตรา ๓๐๓ แต่ในบางกรณีผลของการกระทำดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำความผิดถึงแก่ความตาย หากเป็นการจงใจฆาตกรรมบุคคลในครอบครัว ผู้กระทำความผิดย่อมมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามมาตรา ๒๘๘ หากบุคคลที่ผู้กระทำความผิดฆ่าเป็นบุพการี ซึ่งก็คือบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย หรือทวด ผู้กระทำความผิดย่อมได้รับโทษหนักขึ้นโดยถือเป็นเหตุฉกรรจ์ตามมาตรา ๒๘๙ ที่นอกจากจะกำหนดเหตุฉกรรจ์ในกรณีฆ่าบุพการีแล้ว ยังมีกรณีอื่นที่หากปรากฏว่าเป็นการฆ่าที่เข้าลักษณะของเหตุฉกรรจ์ตามมาตรา ๒๘๙ เช่น การฆ่าโดยไตร่ตรอง มักพบได้บ่อยในกรณีมีการจ้างวานฆ่าและมักจะมีเรื่องของทรัพย์สินเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น กรณีพี่น้องจ้างงานฆ่าเนื่องจากมีการแบ่งมรดกไม่ลงตัว กรณีมารดาจ้างวานฆ่าบุตรชาย โดยปรากฏข้อเท็จจริงว่าบุตรชายได้ทำร้ายร่างกายและจิตใจบุตรสาวของตนมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ ยังปรากฏกรณีการทารุณผู้สูงอายุซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้อาหาร การไม่ให้เครื่องนุ่งห่มเพื่อคลายความหนาวเย็นในยามที่อากาศหนาว จนเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องตัดสินใจจบชีวิตลงด้วยการฆ่าตัวตายหรือพยายามฆ่าตัวตาย ย่อมเป็นความผิดตามมาตรา ๒๙๒ เป็นต้น

ในกรณีคู่สมรสมักมีรูปแบบของการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การข่มขืนกระทำชำเราที่เป็นความผิดตามมาตรา ๒๗๖ ซึ่งความผิดดังกล่าว มักจะถูกเข้าใจว่าหากเป็นการกระทำระหว่างสามีภริยาแล้วย่อมไม่มีความผิด อันเป็นเหตุให้ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราถูกละเลยเพิกเฉยในกรณีที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส นอกจากนี้ยังปรากฏข้อเท็จจริงอันเป็นที่ประจักษ์เกี่ยวกับสังคมไทยว่ามีการล่วงละเมิดทางเพศระหว่างบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลในครัวเรือนที่ไม่ใช่คู่สมรสกันด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ซึ่งมักจะเกิดขึ้นจากการที่สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย” (Patriarchy) ที่มีแนวคิดที่ผู้ชายเป็นใหญ่ บิดาจึงเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจหลักและมีบทบาทในฐานะการเป็นผู้นำครอบครัว แต่ในกรณีที่ศีลธรรมอันดีเกิดการเสื่อมถอย ประกอบกับมีความต้องการทางเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อไม่สามารถยับยั้งชั่งใจได้ จึงมักพบการล่วงละเมิดทางเพศเด็กเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณี “พ่อเลี้ยง” และ “ลูกเลี้ยง” นอกจากนี้ เป็นที่น่าตกใจว่ามีเหตุการณ์ล่วงละเมิดทางเพศเด็กที่เกิดขึ้นจากบิดาแท้ ๆ ของเด็กด้วย เนื่องจากค่านิยมและความคิดผิด ๆ ที่ว่าบิดาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตร บุตรจึงต้องต้วยุติต่อบิดา บิดาให้ทำอะไรจึงต้องเชื่อฟัง อันเป็นเหตุให้เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ โดยการกระทำของผู้เป็นบิดา ซึ่งเป็นเรื่องยากที่เด็กจะลุกขึ้นมาเรียกร้องความยุติธรรม นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าตกใจว่ามารดาของเด็กเองมักรู้เห็นการกระทำล่วงละเมิดทางเพศของบิดามาตลอด แต่ไม่อาจปกป้องคุ้มครองบุตรให้พ้นจากภัยอันตรายจากบิดาได้ เนื่องจากความหวาดกลัวในอำนาจของบิดาที่มีเหนือสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งการพยายามที่จะปิดบังความผิดดังกล่าว เนื่องจากเกรงว่าจะเกิดความอับอายเสียชื่อเสียง อันเป็นเหตุให้ความผิดเกี่ยวกับเพศยังคงแฝงอยู่ในสถาบันครอบครัว โดยไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งความผิดเกี่ยวกับเพศที่เกิดขึ้นในครอบครัวนี้อาจถูกพัฒนาเป็นการบังคับให้มีการค้าประเวณีได้ ซึ่งเป็นปัญหาในสังคมไทยที่น่าจับตามองและเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญา

นอกจากนี้ การกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่พบได้บ่อย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ คือ การกระทำด้วยความรุนแรงทางวาจา หากเข้าข่ายเป็นการหมิ่นประมาทหรือการสร้างข่าวลือที่ทำให้บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบเกิดความเสื่อมเสียเกียรติยศย่อมเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา ๒๓๖ โดยประมวลกฎหมายอาญาได้ขยายขอบเขตของการหมิ่นประมาทไปถึงกรณีที่เป็นการใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังที่ตามมาตรา ๒๓๗ ที่บัญญัติให้เป็นการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๒๖ ด้วย ดังนั้น การใส่ความผู้ตาย ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว หากเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ถึงผู้ที่ถูกใส่ความจะถึงแก่ความตายไปแล้ว ผู้กระทำย่อมต้องรับผิดชอบประมาทได้เช่นกัน

แม้ประมวลกฎหมายอาญาจะมีบทบัญญัติกำหนดความผิดต่าง ๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับความผิดที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว แต่เป็นที่สังเกตได้ว่า ประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาโดยทั่วไป และในหลายกรณี อาจไม่สามารถปรับใช้กับความผิดที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวได้ เนื่องจากความผิดที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะเฉพาะที่ต้องคำนึงถึงเหตุปัจจัยหลายด้าน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รวมทั้งค่านิยมต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ซึ่งอาจเป็นเหตุแม้ว่าจะมีประมวลกฎหมายอาญาอยู่แล้ว ก็อาจนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของความผิดที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

๓.๓ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

พ.ศ. ๒๕๕๐

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว เป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนและมีความซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เช่น คู่สมรส บิดามารดากับบุตร ปู่ย่าตายายกับหลาน พี่กับน้อง โดยเป็นปัญหาที่มีลักษณะพิเศษ แตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงอาจไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด หรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายเฉพาะ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่า การใช้กระบวนการทางอาญา เนื่องจากสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการและขั้นตอน การดำเนินการต่าง ๆ ที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปได้ โดยกฎหมายฉบับนี้ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดมีสามารถกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษา ความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้

๓.๓.๑ ความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว”

มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) การกระทำที่มุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ

(๒) การกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว

(๓) การบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ

ทั้งนี้ การกระทำที่เป็นความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าวข้างต้น จะต้องเป็นการกระทำโดยเจตนา ซึ่งไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดนิยามคำว่า “บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ซึ่งเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดนิยามคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ค่อนข้างครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ที่พบได้ในครอบครัวหรือในครัวเรือนได้ ค่อนข้างครบถ้วนตามบริบทของสังคมไทยแล้ว

๓.๓.๒ ความผิดฐานกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

มาตรา ๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้ความผิดฐานกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดทางอาญา โดยผู้กระทำการความรุนแรงในครอบครัวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างไรก็ตาม วรรคสองของมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้ความผิดฐานกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้มีการยอมความกันได้ก็ตาม แต่การยอมความดังกล่าวย่อมไม่อาจลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น เว้นแต่ในกรณีที่เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายธรรมดาตามมาตรา ๒๙๕ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

๓.๓.๓ การดำเนินการเมื่อพบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้เมื่อมีการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น ให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำดังกล่าวแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งการแจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากผู้แจ้งได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง การแจ้งดังกล่าวอาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใดก็ได้

โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ ออกระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๖ แต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติต่าง ๆ ได้แก่ มีสัญชาติไทย มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ มีความประพฤติเหมาะสมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและเคยปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสถาบันครอบครัวมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

หรือผู้สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและมีประสบการณ์ด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสถาบันครอบครัวหรือการคุ้มครองเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี โดยมีหนังสือรับรองจากหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสถาบันครอบครัว ผ่านการอบรมการเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามหลักสูตรที่กระทรวงกำหนด โดยผ่านการประเมินความรู้และความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่จากคณะกรรมการประเมิน ซึ่งจะต้องมีจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา ร่วมอยู่ด้วย สำหรับผู้มีประสบการณ์ทำงานเป็นที่ประจำไม่ต้องผ่านการอบรม แต่ต้องได้รับการประเมินด้วย

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือได้รับแจ้งแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็นหรือได้รับแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดี ให้จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนก็ได้ ในกรณีที่ไม่ได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือไม่ได้มีการร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว โดยผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ญาติ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีสิทธิร้องขอให้ศาลออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้

๓.๓.๔ การสอบสวนและการดำเนินคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดไว้แล้ว ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนโดยเร็ว และส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว หากมีเหตุจำเป็นที่ทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอผิดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ต้องไม่เกินสามคราว ในการสอบปากคำ

ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ร่วมอยู่ด้วย ในขณะสอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา แต่ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน โดยมีเหตุอันควรไม่อาจรอ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ร้องขอดังกล่าวได้ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบปากคำไปก่อน โดยจะต้องบันทึกเหตุ ที่ไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย ในการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการ หรือวิธีการชั่วคราว เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยไม่คำนึงว่าจะมีคำร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ได้ เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษา จากแพทย์ การให้ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวขอใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้น ตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนัก ของครอบครัวหรือเข้าไปใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตรด้วย

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์แล้ว ให้เสนอมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หากศาลเห็นชอบกับคำสั่ง กำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ดังกล่าว ให้คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์มีผลต่อไป แต่ในกรณีที่ศาลไม่เห็นชอบด้วยกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือมีข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลทำการไต่สวนและมีคำสั่งโดยพลัน หากข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เพียงพอแก่การวินิจฉัย ออกคำสั่ง ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์หรือออกคำสั่งใด ๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้ โดยผู้มีส่วนได้เสีย เกี่ยวกับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลสามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งเป็นหนังสือ ขอให้ศาลทบทวนคำสั่งได้ภายในสามสิบวันนับแต่ทราบคำสั่ง ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เป็นที่สุด หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กำหนด ไว้ในมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ

ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจ ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์หรือออกคำสั่งใด ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร แต่ในกรณีที่เหตุการณ์หรือพฤติการณ์เกี่ยวกับผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือคำสั่งใด ๆ รวมทั้ง

กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้ หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ

ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว มีความผิดฐานกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

หากมีการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง ในความผิดฐานกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ให้พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี จัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องนั้น โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยก็ได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล แล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความหรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลเห็นสมควรเพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ และในกรณีที่ได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวครบถ้วนแล้ว จึงให้มีการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดดังกล่าวได้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนหรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการรักษาความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวเป็นสำคัญ โดยให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ได้แก่

- (๑) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
- (๒) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ
- (๓) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในขณะที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

(๔) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือคู่สมรสและบุคคลในครอบครัว ให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้มีบทบัญญัติคุ้มครองข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำที่เป็นกรณีพิพาท เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว โดยมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้ ในกรณีที่มีการแจ้งหรือมีการร้องทุกข์เกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดลงพิมพ์โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใด ๆ ที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัวในคดีตามพระราชบัญญัตินี้ หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๓.๔ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว

พ.ศ. ๒๕๖๒

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล ในครอบครัวให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่บุคคล ในครอบครัว และกำหนดมาตรการในการส่งเสริม พัฒนา และคุ้มครองสถาบันครอบครัว เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก มาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ มีการกำหนดให้ความผิดฐานกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัวความผิดทางอาญา โดยไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการ ลดการกระทำรุนแรงในครอบครัวที่ประสงค์ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว มีโอกาสกลับตัวและยับยั้ง การกระทำความผิดซ้ำ และหน้าที่และอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบัน โดยไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้ มีการบูรณาการความร่วมมือกันทุกภาคส่วน ทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนกับการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา โดยพระราชบัญญัตินี้มุ่งคุ้มครองป้องกันบุคคลในครอบครัวจากการ กระทำความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและกำหนดให้มีการบำบัด ฟื้นฟู และเยียวยา ผู้ถูกระทำการดังกล่าว

แม้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ บัญญัติขึ้นโดยมีผลเป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความ รุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้มีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างการบริหารจัดการมาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ค่อนข้างมาก และกำหนดให้มีการบูรณาการความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากหลายหน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข และกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนา

และคุ้มครองสถาบันครอบครัว ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ และมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ ตลอดจนมีกรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน รวมทั้งมีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยการสรรหาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่และอำนาจหลายประการ เช่น กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนหลักในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี รวมทั้งกำหนดแผนงาน มาตรการ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนหลัก แผนงาน มาตรการ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว และการคุ้มครองสวัสดิภาพ การเสนอความเห็นและข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการให้มีหรือแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมทั้งเสนอความเห็นและข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของประเทศไทยในระดับชาติและนานาชาติในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ เป็นต้น นอกจากนี้พระราชบัญญัตินี้ยังกำหนดให้มี “ศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว” “ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน” และมีการกำหนดมาตรการในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวที่มีขอบเขตกว้างกว่า มาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ค่อนข้างมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน รวมทั้งการบูรณาการความร่วมมือกับภาคประชาชนด้วย

เนื่องจากการดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ มีการกำหนดมาตรการในการลดการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวได้มีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำ รวมทั้งได้ปรับปรุงกลไก บทบาท อำนาจและหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในระดับหน่วยปฏิบัติ และปรับปรุงการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวนไปจนถึงกระบวนการในชั้นศาล ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือในด้านความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือในด้านบุคลากรที่ต้องมีจำนวนที่เพียงพอต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างทันท่วงที รวมทั้งยังต้องมีการเตรียมการรองรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามหลักการใหม่ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกัน แต่โดยที่พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๒ แต่ยังไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า หน่วยงานที่จะเป็นผู้ปฏิบัติการหรือบังคับการตามกฎหมายยังประสบปัญหา

และอุปสรรคเกี่ยวกับความพร้อมด้านบุคลากรและขั้นตอนการปฏิบัติ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการขยายกำหนดเวลาในการมีผลใช้บังคับของพระราชบัญญัตินี้ออกไปก่อน เนื่องจากหากมีการใช้บังคับตามกำหนดเวลาเดิมในขณะที่ยังไม่มีความพร้อมอาจเกิดผลร้ายต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง และกำหนดให้มีการนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ กลับมาใช้บังคับต่อไปก่อนเป็นการชั่วคราว เพื่อความต่อเนื่องในการให้ความดูแลสถาบันครอบครัวในระหว่างการเตรียมการด้านบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายอื่นและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัวได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย กรณีดังกล่าวจึงเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ในอันที่จะรักษาความมั่นคงทางสังคมอันจะส่งผลถึงความปลอดภัยสาธารณะและความปลอดภัยของประเทศ จึงได้มีการตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีผลเป็นการยกเลิกวันใช้บังคับพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ จากเดิมที่กำหนดให้พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัวฯ แก้ไขเป็น กำหนดให้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัวฯ จะใช้บังคับเมื่อใดให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา แต่ในระหว่างที่ยังไม่มีการตราพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว ให้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไป นอกจากนี้ พระราชกำหนดดังกล่าว ยังบัญญัติให้คณะรัฐมนตรีต้องเร่งเตรียมการรองรับและดำเนินการพิจารณาแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัวและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องให้มีมาตรการและกลไกที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยเร็ว

๔. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทย

ปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสากลที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นปัญหาที่สามารถพัฒนารูปแบบและวิธีการให้มีความรุนแรงขึ้นไม่แต่เฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวเท่านั้น ยังอาจส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม และอาจบานปลายไปเป็นปัญหาในระดับชาติได้ เช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่มีผลใช้บังคับมาเป็นเวลาพอสมควรแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่าปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวยังคงมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ปรากฏหลักฐานข้อมูลสถิติที่เป็นตัวเลขอย่างชัดเจน รวมทั้งที่ไม่ปรากฏข้อมูลใด ๆ เลย เนื่องจากปัญหาดังกล่าวไม่มีโอกาสได้สะท้อนตัวเลขจำนวนปัญหาที่แท้จริงออกสู่สาธารณชน

ด้วยเหตุจากค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งถือว่าการถูกรกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องน่าอับอายและมีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้ถูกรกระทำเอง จึงเป็นเหตุให้ปัญหาดังกล่าว “ถูกซุกไว้ใต้พรม” จะปรากฏออกมาที่ต่อเมื่อผลของปัญหาได้สร้างความรุนแรงเป็นที่ประจักษ์แล้วเท่านั้น นอกจากนี้ ปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวยังเป็นปัญหาที่มีลักษณะค่อนข้างสลับซับซ้อนและมีความละเอียดอ่อน การใช้มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาเพียงอย่างเดียวย่อมไม่อาจแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดไปจากสังคมไทยได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น

๔.๑ สาเหตุและปัจจัยในระดับบุคคล

สาเหตุและปัจจัยในระดับบุคคลส่วนใหญ่เกิดมาจากการเลี้ยงดู ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่ได้รับการถ่ายทอดมา โดยส่วนมากปัจจัยเหล่านี้ถูกส่งมารุ่นต่อรุ่น ตั้งแต่ยังเด็ก และค่อย ๆ ซึมซับจนเกิดพฤติกรรมกรรมกรที่เข้าข่ายความรุนแรงในครอบครัว การที่เด็กคนหนึ่งไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และความนึกคิด โอกาสที่เด็กดังกล่าวจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและสมบูรณ์แบบได้นั้นแทบเป็นไปได้ น้อยมาก หากเด็กดังกล่าวได้รับปัจจัยทางลบเข้าไปกระตุ้นด้วยแล้ว จึงมีโอกาสสูงมากที่จะทำให้เด็กคนนั้นมีพฤติกรรมที่อาจเบี่ยงเบนและอาจเป็นตัวละครสำคัญที่สามารถสร้างความรุนแรงในครอบครัวทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจได้ ในกรณีของเด็กที่เติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่มีความรุนแรงในครอบครัว หากเด็กดังกล่าวไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างดีพอ เด็กอาจขาดความรักและความอบอุ่น จึงจำเป็นต้องหันเข้าหาที่พึ่งทางอื่น เช่น การมั่วสุมคบเพื่อนไม่ดี ปัญหาติดสุรายาเสพติด และอาจนำมาซึ่งปัญหาสังคมได้ การทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ การค้าประเวณี การตั้งครมไม่พึงประสงค์ เป็นต้น แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ อันเป็นกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติต่อเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันมิให้เด็กถูกทารุณกรรมหรือตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏว่ามีเด็กอีกจำนวนไม่น้อยที่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรม และสั่งสอนมาในครอบครัวที่มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเด็กที่เติบโตมาในสภาพแวดล้อมดังกล่าวก็จะซึมซับพฤติกรรมรุนแรงและก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวของตนได้อีก ซึ่งความรุนแรงในครอบครัวนี้ก็จะวนเวียนเป็นวัฏจักรไม่จบสิ้น ตามแบบจำลองรูปแบบวงจรการทำความรุนแรงในครอบครัว Cycle of Abuse ของ Lenore E. Walker หากไม่สามารถตัดวงจรดังกล่าวได้ตั้งแต่ต้น โอกาสที่เด็กดังกล่าวจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้นั้นจะเป็นไปได้น้อยมาก หรือในทางที่เลวร้ายที่สุดอาจสร้างอาชญากรเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่งย่อมเป็นไปได้

๔.๒ สาเหตุและปัจจัยในระดับครอบครัว

สาเหตุและปัจจัยในระดับครอบครัวประการหนึ่งเกิดจากค่านิยมที่ผิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศ โดยมีการถ่ายทอดค่านิยมที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย” (Patriarchy) หรือค่านิยมที่ให้ผู้ชายเป็นใหญ่ อันเป็นค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปเอเชีย แม้ในปัจจุบันผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญในระดับประเทศและในระดับโลกแล้ว แต่ยังคงมีผู้หญิงอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังถูกจำกัดบทบาททางสังคมให้อยู่ในสถานะต่ำกว่าผู้ชาย โดยมีการนำความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวกับการมีอำนาจเหนือกว่ามาใช้กับสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากผู้ชายส่วนใหญ่จะมีสรีระที่แข็งแกร่งกว่าผู้หญิง ในสมัยโบราณหน้าที่ในการออกไปหาอาหารเลี้ยงครอบครัวจึงเป็นของผู้ชาย ผู้ชายจึงเป็นผู้สร้างผลิตผลทางเศรษฐกิจและขับเคลื่อนครัวเรือนและสังคมให้ดำเนินต่อไปได้เพื่อความอยู่รอด ผู้ชายจึงได้รับการยกย่องให้มีสถานะเป็นผู้นำครอบครัว มีอำนาจในการต่อรอง มีสิทธิและสถานะในครอบครัวเหนือกว่าผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นการรักษาฐานอำนาจในครอบครัวให้มีเสถียรภาพ ผู้ชายซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวจะพยายามสร้างกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ขึ้นมาใช้ในการสร้างอำนาจในการควบคุมสมาชิกในครอบครัว สิ่งที่ตามมาคือมีการมาตรการลงโทษ (Sanction) หากสมาชิกในครอบครัวคนใดขัดขืนไม่ดำเนินการตามกฎระเบียบและข้อบังคับดังกล่าว เช่น การว่ากล่าวตักเตือน การดุด่า การทำร้ายร่างกาย หากการลงโทษเป็นไปอย่างเหมาะสมก็ไม่แน่ว่าจะมีปัญหาประการใด แต่ในกรณีที่มาตราการลงโทษมีความรุนแรงเกินสมควรย่อมก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ และผลของการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอาจเข้าข่ายเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาได้ เช่น การทำร้ายร่างกาย หากผลของการกระทำเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๗ หากการทำร้ายร่างกายนั้นเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๐

ในกรณีการใช้อำนาจเหนือกันระหว่างคู่สมรส ด้วยค่านิยมชายเป็นใหญ่เป็นเหตุให้สามีเกิดความคิดว่าตนเป็นเจ้าของภริยาและเป็นผู้ใช้อำนาจบังคับบัญชาเหนือภริยามีสิทธิทำอะไรภริยาก็ได้ รวมทั้งสามารถมีพฤติกรรมรุนแรงก้าวร้าวต่อภริยาไม่ว่าจะด้วยกาย วาจา หรือใจได้ด้วย ซึ่งนำไปสู่การเบียดเบียน เอารัดเอาเปรียบทางเพศ รวมทั้งความเชื่อผิด ๆ ว่าการล่วงละเมิดทางเพศภริยาไม่ใช่เรื่องผิด สามีมีสิทธิกระทำได้ แม้ว่าความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามประมวลกฎหมายอาญาจะไม่ได้ยกเว้นความผิดให้กับกรณีสามีกระทำต่อภริยาอีกแล้วก็ตาม แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นในสังคมไทยพบว่า ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศระหว่างสามีและภริยาก็ยังคงมีให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังลุกลามไปยังบุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกในครอบครัวซึ่งไม่ใช่คู่สมรสก็พบว่าการล่วงละเมิดทางเพศในครอบครัวได้ ซึ่งเป็นที่น่าตกใจว่ากรณีบิดาล่วงละเมิดทางเพศบุตรแท้ ๆ ของตน ก็เกิดขึ้นได้บ่อยครั้งในสังคมไทย โดยไม่เพียงแต่เฉพาะกรณีการล่วงละเมิดสมาชิกในครอบครัวที่เป็นเพศตรงข้ามเท่านั้น แม้แต่เพศเดียวกันก็ยังปรากฏเหตุการณ์การล่วงละเมิดทางเพศในครอบครัวให้ได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการล่วงละเมิดเด็กและผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งบุคคลเหล่านั้นถือว่าเป็นผู้ด้อยโอกาสไม่สามารถ

ปกป้องตนเองได้ ประกอบกับความเชื่อเรื่องชายเป็นใหญ่ ก็เป็นมูลเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กและผู้สูงอายุในครอบครัว หรือแม้แต่ภริยาเองก็ละเลยไม่พยายามปกป้องคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีของตนให้พ้นจากภัยอันตรายที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้จึงยินยอมเป็นผู้ถูกระทำ อันเป็นเหตุให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อเด็ก สตรี และผู้สูงอายุยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในสังคมไทยมีการยอมรับว่าปัญหาทะเลาะวิวาทในครอบครัวเป็นเรื่องธรรมดา โดยเฉพาะระหว่างคู่สมรสแล้วยิ่งถือว่าเป็น “เรื่องผัวเมีย” “ลึนกับพัน” บุคคลอื่นจึงไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง การเผยแพร่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวออกไปจึงเปรียบเสมือนกรณี “ไฟในอย่านำออกไปนอกอย่านำเข้า” เป็นเหตุให้การสะท้อนปัญหาความรุนแรงในครอบครัวออกไปสู่สังคมภายนอกเป็นไปได้ยาก ปัญหาดังกล่าวจึงถูกเก็บซ่อนเป็นความลับไว้ในครอบครัว โดยผู้กระทำก็ยังคงกระทำต่อไป ในขณะที่ผู้ถูกระทำก็ยังคงอดทนรองรับการกระทำ ถูกเอาไรต์เอาเปรียบ และไม่พยายามต่อสู้เพื่อให้พ้นจากความรุนแรงต่อไป หากปัญหาบานปลายจนถึงขั้นหย่าร้าง หากเป็นสมัยโบราณนั้นหมายถึงฝ่ายหญิงจะไม่มีใครหาเลี้ยงแล้วและอาจถือได้ว่าฝ่ายหญิงได้รับความเสื่อมเสีย ในขณะที่ปัจจุบันค่านิยมในสังคมไทยก็ไม่ค่อยแตกต่างจากเดิมเท่าไรนัก ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นเรื่องน่าอับอายและมักใช้เหตุผลว่า “ทนอยู่เพื่อครอบครัว” หรือ “ทนเพื่อลูก” แม้ความรุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายเป็นที่ประจักษ์ แต่กลับไม่มีผู้เสียหายพยายามแจ้งความดำเนินคดี หากไปแจ้งความก็จะถูกเกลี้ยกล่อมให้มีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันเพื่อให้ไม่เกิดเป็นคดีความ แล้วก็ปล่อยให้ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นวนเวียนซ้ำซากต่อไปจนสุดท้ายอาจจบลงด้วยการแลกด้วยชีวิตฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเลยทีเดียว

นอกจากนี้ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่กระทำต่อผู้สูงอายุพบได้บ่อยในสังคมไทยที่ลักษณะเป็นครอบครัวขยายมีบุคคลหลายรุ่นอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยในบางครอบครัวประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงมีภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุและยังมีอายุมากขึ้นค่าใช้จ่ายก็ยิ่งเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งถ้าเป็นผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยหรือมีโรคประจำตัวด้วยแล้ว ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุเหล่านี้ยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก หากผู้สูงอายุไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อการเข้าสู่วัยเกษียณอย่างเพียงพอ ภาระค่าใช้จ่ายจะไปตกกับบุตรหลาน ในขณะที่บุตรหลานก็มีครอบครัวต้องดูแลด้วยเช่นกันทำให้ภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหลายเท่า อันเป็นที่มาของความตึงเครียดเนื่องจากสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจในครัวเรือน เมื่อเครียดมาก ๆ อาจหาทางระบายโดยการกระทำรุนแรงต่อผู้สูงอายุ ซึ่งอาจพบได้บ่อยในลักษณะของการกระทำด้วยความรุนแรงทางวาจา โดยมีการใช้วาจาตำหนิผู้สูงอายุในครอบครัว บางครอบครัวถึงขั้นขาดสติทำร้ายร่างกาย อันเป็นการกระทำด้วยความรุนแรงทางกายภาพ รวมทั้งการปล่อยให้ผู้สูงอายุอดอาหารหรือไม่ได้บริโภคอาหารที่มีคุณค่าอย่างเพียงพอและถูกสุขลักษณะ สำหรับการกระทำด้วยความรุนแรงทางอารมณ์และการกระทำด้วยความรุนแรงทางการเงินต่อผู้สูงอายุก็พบได้บ่อยในสังคมไทยเช่นกัน

เดิมความรุนแรงในครอบครัวมักเกิดขึ้นและมีผลกระทบกับบุคคลในครอบครัวหรือในครัวเรือน แต่ในปัจจุบันได้มีการขยายขอบเขต โดยอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมได้ ซึ่งที่จริงแล้วสาเหตุและปัจจัยเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทุกระดับ โดยไม่สามารถแยกได้อย่างชัดเจนว่าอะไรเป็นสาเหตุและปัจจัยในระดับบุคคล ในระดับครอบครัว หรือในระดับสังคม แต่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวสามารถส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมได้และสังคมเองก็อาจเป็นตัวการที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เมื่อเศรษฐกิจไม่ดีย่อมส่งผลกระทบต่อการค้าปลีก หลายครอบครัวอาจประสบปัญหาขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพ เมื่อมนุษย์มีความต้องการใดแต่กลับไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ ย่อมต้องหาทางออกและหนึ่งในทางออกที่พบได้บ่อย คือ การระบายออกทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวประการหนึ่งมาจากการที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยังไม่เข้าใจถึงสิทธิส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นสิทธิสตรี สิทธิเด็ก ตลอดจนสิทธิของผู้สูงอายุ เมื่อพบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หลายคนปล่อยปละละเลย แทนที่จะรีบให้ความช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำ ในขณะที่หลายคนได้แต่เฝ้ามองด้วยความเฉยเมยแทนที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองผู้ถูกรักษา แต่ที่แย่งยิ่งไปกว่านั้นหลายคนกลับเห็นเป็นเรื่องสนุกสนานนำไปวิพากษ์วิจารณ์สร้างความอับอายให้กับผู้ถูกรักษาอันเป็นเหตุให้ผู้ถูกรักษาได้รับความกดดันจนถึงขั้นฆ่าตัวตาย รวมทั้งการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ความรุนแรงจนถึงขั้นมีการก่อเหตุอาชญากรรมได้

๔.๔ สาเหตุของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวหลายฉบับ ทั้งที่เป็นกฎหมายทั่วไป ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และที่เป็นกฎหมายเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกรักษาด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีบทบัญญัติรองรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมไทยยังไม่ตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเท่าที่ควร โดยเฉพาะหากเป็นเรื่องบุคคลในครอบครัวแล้ว ยิ่งถูกปล่อยปละละเลยไม่มีใครอยากยื่นมือเข้าไปเกี่ยวข้อง แม้แต่บุคคลภายในครอบครัวก็ไม่ได้ตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเองอย่างเพียงพอ จึงมีการยินยอมถูกรักษาด้วยความรุนแรงมาโดยตลอด ส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะปกป้องสิทธิของตน หรือแม้แต่สิทธิของบุคคลอื่นในครอบครัวที่ถูกรักษาด้วยความรุนแรงเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นเด็ก สตรี และผู้สูงอายุ กลุ่มบุคคลเหล่านี้กลับถูกละเมิดสิทธิมาโดยตลอด แม้ว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวแล้วก็ตาม แต่จะมีสักกี่คนในประเทศไทยที่รู้ว่ามีความหมายหลายฉบับและเข้าใจขั้นตอนและวิธีการที่จะดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อปกป้องสิทธิของตนเองได้

นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพ จึงไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายมีการนำเรื่องคำนิยาม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม เข้ามาเกี่ยวข้อง และผสมปนเป่กับการบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติที่ออกโดยรัฐ โดยผู้ถูกระทำเองก็ละเลยปล่อยให้ตนถูกระทำแทนที่จะดำเนินการตามกฎหมายหรือปล่อยระยะเวลาให้เนิ่นนาน จนคดีขาดอายุความ หรือมีการแจ้งความดำเนินคดีไปแล้วแต่กลับไปถอนแจ้งความในภายหลัง เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้มีการยอมความกันได้ เมื่อคืนดีกันได้แล้วเลยเปลี่ยนใจไปถอนแจ้งความ ทำให้เจ้าพนักงานไม่ยอมเสียเวลาดำเนินคดีเพราะอาจมีการถอนแจ้งความกันภายหลังได้ จึงอาจบอกปิดไม่รับแจ้งความหรือพยายามเกลี้ยกล่อมให้คืนดีกันด้วยเหตุผลว่าต้องการรักษาสถาบันครอบครัวไว้ แต่ในบางกรณีถึงขั้นละเลยมองข้ามภัยอันตรายที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวที่อาจทวีความรุนแรงขึ้นจนนำมาซึ่งความสูญเสียที่เกิดเป็นข่าวผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นบ่อยครั้งในสังคมไทย

๕. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัว

การที่จะแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัวให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเริ่มจากระดับบุคคลที่เป็นระดับเล็กที่สุดก่อน ซึ่งก็คือเด็กและเยาวชน ครอบครัวและสถาบันการศึกษาถือว่าเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัว โดยการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนทราบว่าตนมีสิทธิและเสรีภาพอะไรบ้าง และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ถึงวิถีปฏิบัติเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตนเพื่อไม่ให้ผู้ใดมากระทำการล่วงละเมิด แม้แต่บิดา มารดา หรือสมาชิกในครอบครัวก็ตาม ตลอดจนส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงความเสมอภาคระหว่างเพศ เรียนรู้ว่าการณีใดคือการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและควรปฏิบัติเช่นไรในกรณีที่ต้องตกอยู่ในสถานการณ์การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลายทางเพศ แม้ว่าประเทศไทยจะเพิ่งมีการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการสมรสเท่าเทียม (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๔) พ.ศ. ๒๕๖๗) ซึ่งในทางกฎหมายถือว่าเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ก็ตาม

ในส่วนของการแก้ไขปัญหความรุนแรงระดับครอบครัว สมาชิกในครอบครัวต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนในครอบครัว ต้องไม่สนับสนุนการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย วาจา หรือจิตใจ สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนต้องให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งการสื่อสารกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวถือเป็นเรื่องสำคัญมาก หากมีปัญหาใด ๆ ก็ตามสมควรร่วมกันหาทางแก้ไขปัญห อย่างเหมาะสม โดยไม่ใช้ความรุนแรงอย่างเด็ดขาด ในกรณีที่เกิดความตึงเครียดเกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่ง สมาชิกที่เหลือต้องรีบรับรู้และช่วยหาทางป้องกันไม่ให้เกิดสภาวะ

ความตึงเครียดสะสม (Tension Building) ซึ่งจะพัฒนาไปสู่เหตุการณ์การกระทำความรุนแรงในครอบครัว (Incident) ได้ในอนาคต นอกจากนี้ สมาชิกในครอบครัวควรลดค่านิยมเกี่ยวกับ “ชายเป็นใหญ่” และส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคระหว่างเพศในครอบครัวมากขึ้น ทั้งนี้ การจะลบล้างค่านิยมเกี่ยวกับ “ชายเป็นใหญ่” ที่ฝังรากลึกในสังคมไทยคงเป็นเรื่องยากมาก และอาจกระทบต่อความรู้สึกของผู้สูงอายุในครอบครัว การลบล้างค่านิยมดังกล่าวอย่างฉับพลันในทันที ย่อมสุ่มเสี่ยงที่เกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างสมาชิกซึ่งมีอายุน้อยและได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศมาบ้างแล้วกับสมาชิกซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่เกิดและเติบโตมาบนความเชื่อว่า “ชายเป็นใหญ่” มาโดยตลอด ดังนั้น การดำเนินการลดค่านิยม “ชายเป็นใหญ่” นั้น ต้องอาศัยเวลาในการเปลี่ยนความคิด จึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป

สำหรับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงระดับสังคมนั้น เห็นควรส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมตระหนักถึงความเสมอภาค ความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ล้างความคิดที่ผิด ๆ ที่ว่า “การใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องปกติ” ให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทย จึงควรส่งเสริมให้ตระหนักว่าการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่ควรกระทำในทุกกรณีโดยไม่มีข้อยกเว้น ในกรณีที่เกิดการกระทำด้วยความรุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับใครหรือครอบครัวใดก็ตาม ย่อมไม่ใช่เรื่องที่ควรปล่อยผ่านหรือมองว่าเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยในครอบครัวเท่านั้น เนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมักเริ่มจากจุดเล็กน้อย แต่สามารถพัฒนาความรุนแรงขึ้นเป็นปัญหาในระดับชาติได้ เมื่อพบเห็นการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย ในส่วนของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ควรเอาค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การบังคับใช้กฎหมาย

การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไม่ควรอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน โดยเฉพาะการบูรณาการด้านข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละหน่วยงาน ควรมีการเชื่อมโยงกันและเป็นข้อมูลที่มีความเป็นปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งปัญหาความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นเรื่องสำคัญและอาจสร้างปัญหาอื่นตามมาได้มากมาย จึงไม่ควรรอให้ครบหนึ่งปีก่อนแล้วจึงดำเนินการรวบรวมข้อมูล ซึ่งกว่าจะนำข้อมูลดังกล่าวไปศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็ได้ อาจทำให้ระยะเวลาล่วงเลยมาจนไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างทันท่วงที หรือปัญหานี้ อาจลุกลามบานปลายกลายเป็นปัญหาระดับชาติได้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มักมีการดำเนินการใด ๆ ภายในกรอบหน้าที่และอำนาจตามที่กฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนบัญญัติไว้เท่านั้น การทำงานจึงมีลักษณะเป็นเอกเทศขาดการบูรณาการร่วมกันต่างคนต่างทำงาน และมักเป็นการทำงานในเชิงรับ โดยรอให้ปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างชัดเจนก่อน

แล้วจึงค่อย ๆ เอื้อมมือเข้าไปแก้ไขปัญหา แทนที่จะเร่งหามาตรการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาตั้งแต่ต้น นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตว่าหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวมักประสบปัญหาในการสื่อสารกับประชาชน ทำให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบที่เป็นพิธีการและใช้ถ้อยคำตามตัวบทกฎหมายมากเกินไปจนเกินไป จึงทำให้มีประชาชนบางส่วนไม่อาจเข้าถึงภาษากฎหมายและไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทำให้การรับรู้และเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวอาจไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ ดังนั้นหน่วยงานผู้รับผิดชอบกฎหมายควรเลือกรูปแบบและวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและครอบคลุมแต่ละช่วงวัย ซึ่งควรมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสารดังกล่าวว่าทำให้ประชาชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องหรือไม่

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอาจไม่จำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเสมอไป แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ทำอย่างไรให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเรื่องใดก็ตามที่ไม่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้แต่เรื่องนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจสร้างปัญหาความรุนแรงในครอบครัวหรืออาจทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วลุกลามบานปลายได้ หน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องเร่งหาช่องทางในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าวโดยพิจารณาหน้าที่และอำนาจของตนให้รอบด้านเสียก่อน บางครั้งอาจใช้ช่องทางอื่นในการแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยไม่จำเป็นต้องรอให้มีการแก้ไขกฎหมายเพียงอย่างเดียว แม้ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอาจเป็นเพียงปัญหาเล็ก ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว แต่อย่าลืมว่าปัญหานี้สามารถพัฒนาเป็นปัญหาระดับชาติได้ ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนและทุกฝ่ายต้องตระหนักว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ไม่ใช่เรื่องที่ควรปล่อยผ่าน แต่ทุกฝ่ายควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดไปจากสังคมไทย
